

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічний факультет*

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

«ОСНОВИ АНДРАГОГІКИ ТА ГЕРОГОГІКИ»

5-й семестр, 2024 р.

Галузь знань

01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність

*011 Освітні, педагогічні
науки*

Освітній рівень

бакалавр

**Назва кафедри
та викладач /
викладачі**

Кафедра педагогіки

Викладач: Дем'яненко Н.М. - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки педагогічного факультету

Інформація про викладача на сайті факультету: <https://pf.udu.edu.ua/fakultet/struktura/kafedry/kafedra-pedahohiky-pf-npu/pro-kafedru-red>

E-mail: n.m.demianenko@npu.edu.ua

**I. Основна
мета/цілі навчання**

Мета - поглиблення знань з теорії і практики освіти дорослого населення, формування умінь, компетентностей організації освітньо-дозвілєвого простору дорослої людини.

Завдання: розкрити зміст андрагогіки і герогогіки як галузей гуманітарного знання та сфери соціальної практики; визначити особливості освітньої діяльності та організації вільного часу дорослих і старших дорослих; сприяти освоєнню форм, методів, технологій організації освітньо-дозвілєвої діяльності осіб старших вікових категорій; визначити перспективи узгодження політики ЮНЕСКО і національних андрагогічних/герогогічних програм у контексті демографічного старіння та збереження людського капіталу.

**II. Місце
навчальної
дисципліни в
освітній програмі**

Обов'язкова навчальна дисципліна

**III. Обсяг
навчальної
дисципліни**

Кількість кредитів	3 кредити
Загальна кількість годин	90
Лекційні заняття	26
Семінарські/практичні заняття	13
Самостійна робота	51

**IV. Короткий
зміст навчальної
дисципліни**

Модуль 1. Андрагогіка як галузь науково-педагогічного знання і сфера соціальної практики

Тема 1.1. Тенденції і перспективи розвитку андрагогічної теорії і практики в контексті Концепції освіти впродовж життя.

Проблеми розвитку освіти дорослих в інформаційному суспільстві (освіта дорослих і розвиток людських ресурсів; співвідношення формального і реального рівня освіти дорослих і шляхи їх зближення; загальна грамотність, функціональна грамотність і професійна компетентність дорослих; освіта дорослих і проблеми соціалізації та ресоціалізації в умовах соціальних змін; правове забезпечення, стимули і пільги для освіти дорослих; співвідношення централізації і децентралізації в управлінні освітою дорослих).

Глобалізація освітніх процесів та розвиток андрагогіки в Концепції ціложиттєвої освіти (здатність дорослого до рефлексивного осмислення власного досвіду через його усвідомлення та переоцінку; збагачення та розвиток пізнавальних інтересів; сприяння засвоєнню засобів, які дозволяють самостійно навчатися впродовж життя; створення умов, для самостійної побудови власної освітньої траєкторії).

Тема 1.2. Андрагогічний процес. Традиційні та інноваційні практико орієнтовані підходи і технології.

Андрагогічна модель навчання. Провідна роль дорослого учня в організації процесу навчання. Самостійне визначення тим, хто навчається параметрів навчання, пошук необхідних йому знань, формування вмінь, навичок і якостей. Акумуляція досвіду, який може бути використаний як джерело навчання не тільки окремого учня, а й інших людей. Зумовленість готовності дорослих вчитися їхньою потребою у набутті знань для вирішення конкретних життєвих проблем. Надання допомоги тому, хто навчається у виборі необхідних знань, умінь і якостей. Навчання будується за міждисциплінарними модулями (блоками). Дорослий, який навчається, бере активну участь у всіх етапах процесу навчання.

Умови практичної організації результативного процесу навчання дорослих: формування позитивного психологічного клімату в аудиторії; створення організаційної структури для спільного планування процесу навчання; визначення потреб дорослих у навчанні; формулювання напрямів та цілей навчання й т. ін. Науково-методичні підходи до технології навчання дорослих: 1) обговорення у процесі навчання значущих для дорослих проблем у різних сферах діяльності та пошук їх вирішення; 2) формування та розвиток ключових компетентностей, необхідних у професійній, суспільній і сімейній сферах, що забезпечують здатність людини до комунікації, роботи у команді, відповідальність, толерантність та ін.; 3) використання навчальних технологій, де дорослий є суб'єктом навчального процесу, а його професійний та життєвий досвід може бути використаний; 4) створення навчальних ситуацій, які формують у дорослих потребу в подальших контактах із викладачем.

Тема 1.3. Доросла людина як суб'єкт освітньої та освітньо-дозвіллєвої діяльності.

Основні ознаки дорослого учня як суб'єкта навчання у сучасному освітньому процесі: усвідомленість інформаційного запиту, сприйняття мети, завдань, змісту освіти; ангажованість, добровільне включення у освітній процес; здатність до (само)рефлексії стосовно змісту, процесу, результатів навчання; критичність мислення, адекватне оцінювання та корегування ходу навчання;

відкритість та децентрованість мислення; самостійність у досягненні позитивних освітніх результатів; уміння вчитися у системі міжсуб'єктних відносин.

Модуль 2. Герогогічні проєкти і програми в контексті збереження людського капіталу.

Тема 2.1. Місце людини похилого віку в суспільстві. Фактори адаптації до старості.

Еволюція становища старої людини в суспільстві. Глобальні демографічні проблеми. Стереотип старості в суспільстві. Основні фактори формування позитивного, негативного стереотипу. Явища геронтофобії, ейджизму.

Поняття пенсійного віку. Зміна статусу в суспільстві. Соціальний захист людей пенсійного віку. Хартія старості людини. Основи пенсійного законодавства і соціального забезпечення людей похилого віку в Україні. Зарубіжні системи пенсійного забезпечення та соціального захисту людей третього і четвертого віку.

Соціальна та професійна адаптація до старості. Труднощі адаптації. Герогігієна праці (промислова геронтологія). Соціально-економічні аспекти трудової зайнятості населення похилого віку. Професійна працездатність, залишкова працездатність. Періоди розвитку працездатності людини. Професійне старіння (індивідуальне, колективне) як зниження адаптації до виробничих факторів. Концепція гетерохронності старіння. Трудова активність населення старшого віку. Проблема співвідношення працездатності й довголіття. «Пенсійна хвороба». Передпенсійне корегування власної трудової діяльності. Адаптація і професійна реабілітація.

Тема 2.2. Передпенсійне, пенсійне виховання, самоосвіта і саморозвиток особистості в третьому віці.

Мадридський міжнародний план дій щодо старіння. Принципи ООН у ставленні до людей похилого віку. Передпенсійне і пенсійне виховання як предмет освітньої геронтології. Підготовка до виходу на пенсію. Планування пенсійної перспективи. Динаміка інтелекту людей похилого віку. Старіння і пам'ять. Стиль старості. Формування особистості впродовж життя. Процеси самоосвіти, самовиховання і саморозвитку. Сутність і зміст освітньої геронтології як наукового напрямку. Геронтологічні та герогогічні дослідження в Україні та країнах ЄС.

Відкритий герогогічний простір. Організація і управління герогогічним освітнім середовищем. Геротрансценденція (зміна життєвої перспективи старої людини). Афіліативна потреба (потреба у спілкуванні, емоційних контактах). Герогогічні моделі.

Освітні установи (університети, інститути, коледжі, центри) і програми для навчання людей третього віку. Напрями розвитку освітніх програм (передпенсійне, пенсійне виховання, самоосвіта, саморозвиток). Технології формальної, неформальної та інформальної освіти людей похилого віку. Найважливіші педагогічні напрями підготовки людей до старості. Педагогіка адаптації до старості. Самооцінка життєвого шляху. Проблема «особистої реалізації/актуалізації».

Тема 2.3. Механізми міжпоколінних контактів в івент-просторі.

Актуальна життєва ситуація. Поняття «життєвого балансу». Місце старої людини в сім'ї. Роль і взаємини у родині. Поняття і проблеми міжпоколінних відносин, широкої модифікованої сім'ї. Права і обов'язки членів сім'ї. Зміни в характері людей похилого віку, їх вплив на подружнє життя. Типи ставлення до старих людей у сім'ї. Проблеми самотності, суспільної ізоляції. Міжпоколінні контакти. Виховні впливи на людей похилого віку. Забезпечення старості, залишкова працездатність. Поняття вільного, напіввільного часу людей похилого віку. Організація вільного часу, освітньо-дозвілєвої діяльності.

Модуль 3. Андрагогічна і герогогічна моделі навчання та організації освітньо-дозвілєвої діяльності.

Тема 3.1. Андрагогічний підхід. Формальна, неформальна, інформальна освіта дорослих. Кореляція із дозвілєвою сферою.

Андрагогічний підхід як методологічна база сприяння ефективності процесу навчання дорослого впродовж життя. Види освітньої діяльності людини. Формальна, неформальна та інформальна освіта людини похилого віку. Освітньо-дозвілєва сфера.

Складові вільного часу. Класифікація видів освітньо-дозвіллевої діяльності. Освітні осередки для осіб старших вікових категорій (університети, інститути, факультети). Центри дозвілля. Клуби людей старшого віку. Андрагогічні та герогогічні технології. Групова терапія. Група ровесників. Читацькі клуби для осіб похилого віку. Музикотерапія. Арттерапія. Герогогічна проєктна діяльність («Архів екзистенції», «Архів людських дол» та ін.). Різновікові об'єднання за інтересами, сферами діяльності.

Тема 3.2. Адаптивні системи освіти та дозвіллевої діяльності дорослого населення. Організація відкритого освітньо-дозвіллевого середовища.

Андрагогічні принципи адаптивних систем освіти дорослого населення: пріоритет самостійного навчання; принцип спільної діяльності; принцип опертя на досвід дорослих; системність навчання; контекстність - відповідність конкретним життєво важливим цілям, врахування професійних і соціальних факторів; актуалізація результатів навчання; елективність навчання. Особливість освіти, освітньо-дозвіллевого простору дорослих. Мета і завдання освітнього, освітньо-дозвіллевого івент-середовища. Своєрідність освітніх закладів, форм та методів діяльності.

Курс у Moodle: <https://moodle.udu.edu.ua/grade/report/history/index.php?id=8915>

V. Результати навчання

ПРН2.Знати психолого-педагогічні особливості навчання, виховання та розвитку різних вікових груп населення у сфері культурно-освітнього дозвілля.

ПРН3.Уміти конструктивно розв'язувати професійні, проблемні завдання, здійснювати суб'єкт-суб'єктну, педагогічно доцільну, партнерську взаємодію на основі загальнолюдських цінностей, етики і моралі.

ПРН6.Уміти виявляти інтереси і потреби населення в різних видах культурно-дозвіллевої діяльності та рекреації з урахуванням специфіки, віку, статі, освіти.

ПРН8. Уміти оцінювати власні професійні здобутки та визначати перспективи особистого професійного розвитку.

ПРН10.Уміти проєктувати культурно-освітній, педагогічно-дозвіллевий розвивальний простір з урахуванням результатів моніторингу.

VI. Порядок та критерії оцінювання

Форми і методи поточного контролю

<i>Поточний контроль</i>	оцінювання на семінарських заняттях (групових тьюторіалах), виконання індивідуальних завдань, тьюторіалів, тестування
<i>Підсумковий контроль</i>	Екзамен у V семестрі

Навчальна дисципліна «Основи андрагогіки та герогогіки» оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Загальна максимальна сума балів (підсумковий контроль) – 100, з яких: 1) максимальна поточна оцінка - 60 балів. Це відповіді на семінарських заняттях (групових тьюторіалах); індивідуальний тьюторіал, який рандомно включає репродуктивне, проблемно-пошукове завдання, аналітико-тематичну характеристику публікацій у фаховій періодиці, тестовий пакет; індивідуалізована комплексна контрольна робота ; 2) максимальна оцінка за екзаменаційну відповідь – 40 балів. Загалом результати екзамену оцінюються за 100-бальною шкалою (60 балів максимальна поточна оцінка+40 балів максимальна екзаменаційна оцінка) та виставляються у відповідну графу в екзаменаційній відомості.

Критерії оцінювання

Під час усних відповідей:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мовлення;
- впевненість, емоційність та аргументованість;
- використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, фахової періодици, інших періодичних видань тощо);
- аналітичний виклад, вміння систематизувати, порівнювати інформацію, робити висновки, узагальнення.

Під час виконання письмових завдань:

• повнота розкриття питання; • цілісність, системність, логіка викладу, вміння формулювати висновки; • акуратність оформлення письмової роботи; • підготовка і оформлення матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки (комп'ютерних технологій).

Рівень відповідності критеріям:

«Творчий рівень» (90-100 балів). Знання здобувача вищої освіти є ґрунтовними і системними; він володіє вміннями їх практичного творчого застосування, його навчальна діяльність має дослідницький характер, характеризується здатністю самостійно оцінювати професійно орієнтовані ситуації, виявляти і відстоювати особисту позицію.

«Високий рівень» (80-89 балів). Здобувач виконав програму навчальної дисципліни «Основи андрагогіки та геронгогіки» в повному обсязі, володіє навчальним матеріалом у межах програми, виконав завдання з кожного модуля, проте у відповідях припускається певних неточностей.

«Достатній рівень» (70-79 балів). Здобувач виконав програму в повному обсязі, але не досить упевнено володіє навчальним матеріалом, здатний його аналізувати, але сформульовані ним висновки потребують більшої ґрунтовності.

«Задовільний рівень» (65 – 69 балів). Здобувач загалом виконав програму, але більшість тем засвоїв поверхово, допускається помилок (неточностей) у відповідях на питання, водночас має потенційні можливості (резерви) для їх засвоєння під керівництвом викладача.

«Низький рівень» (60-64 балів). Здобувач засвоїв теми з навчальної дисципліни загалом поверхово, володіє навчальним матеріалом фрагментарно, на елементарному рівні, не може самостійно викласти зміст більшості питань курсу, допускає помилки (неточності) у відповідях на питання, однак має потенційні можливості (резерви) для їх засвоєння під керівництвом викладача.

«Незадовільний рівень»:

«Незадовільно»: (0-59 балів) - виставляється здобувачу освіти, який при відповіді на питання з навчальної дисципліни «Основи андрагогіки та геронгогіки» допустив серйозні помилки, не продемонстрував знань з навчально-програмного матеріалу. Відповідь здобувача вищої освіти у відтворенні навчального матеріалу фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення; оцінювання у 35-59 балів передбачає можливість повторного складання. Здобувач частково виконав програму, не засвоїв більшості тем програми курсу, володіє елементарними знаннями з навчальної дисципліни, не вміє логічно, послідовно, грамотно висловлювати думку; виставлення 0-34 балів означає обов'язковість повторного вивчення навчальної дисципліни, коли здобувач не виконав більшості завдань програми, не володіє навчальним матеріалом.

VII. Політика курсу

Дні й години для консультацій: консультації проводяться за графіком кафедри: щоп'ятниці після завершення основних (лекційних, семінарських) занять. Про потребу в консультації здобувач повідомляє заздалегідь.

Обсяги, терміни і порядок відпрацювань: відпрацювати пропуски здобувач може в години консультацій.

Особливості оцінювання. Максимальні бали за виконання робіт здобувачами:

1) семінарське заняття (виступ, усне/письмове повідомлення) – 10 балів;

2) індивідуальний тьюторіал – 30 балів (завдання репродуктивного характеру – 3 бали, проблемно-пошукове завдання – 10 балів, аналітико-тематична характеристика публікацій у фаховій періодиці – 5 балів, тестовий пакет – 12 балів);

3) комплексна контрольна робота – 20 балів.

VIII. Основні інформаційні ресурси

Основна інформація з навчальної дисципліни викладена на освітній платформі Moodle: <https://moodle.udu.edu.ua/grade/report/history/index.php?id=8915>

Дем'яненко Н.М. Основи педагогічної геронтології: навчально-методичний посібник; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. 228 с.

Марчук А. В. Андрагогіка: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 300 с.

Лук'янова Л. Освіта дорослих: сучасні стратегії і практики в Україні та зарубіжжі: монографія. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 340 с.

Дем'яненко Н.М. Герогогіка: предметно-наукове поле та напрями інституалізації. *Вища освіта України*. 2021. № 3(82). С. 59-66.

Дем'яненко Н.М. Основи андрагогіки та герогогіки. *Освітньо-професійний комплекс ОПП Педагогіка дозвілля спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки: навчально-методичний посібник. Цикли професійної та практичної підготовки*/Дем'яненко Н.М., Кушнірук С.А., Вознюк О.В., Войналович О.О., Дубровіна І.В., Іванова Л.А., Лещенко Н.А., Ремньова А.Г., Саюк В.І., Тепла О.М., Шевченко А.Ф.; за ред. Н.М. Дем'яненко, С.А. Кушнірук. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. Ч.1. С. 58-75.

Дем'яненко Н.М. Андрагогіка в системі освітніх, педагогічних наук. *Освітньо-професійний комплекс підготовки магістрів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, ОПП «Андрагогіка. Освіта дорослих»: навчально-методичний посібник* / укл. Н.М. Дем'яненко, А.Г. Ремньова; за ред. Н.М. Дем'яненко. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 40-52.

Дем'яненко Н.М. Герогогіка (Освітня геронтологія). *Освітньо-професійний комплекс підготовки магістрів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, ОПП «Андрагогіка. Освіта дорослих»: навчально-методичний посібник* / укл. Н.М. Дем'яненко, А.Г. Ремньова; за ред. Н.М. Дем'яненко. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 81-89.

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри педагогіки протокол № 1 від 25 серпня 2024 р.